

Vragen gesteld door de leden der Kamer, met de daarop door de regering gegeven antwoorden

895

Vragen van het lid **Karabulut** (SP) aan de ministers van Buitenlandse Zaken en voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerkingen over *export van «dual use»-goederen en wapens naar Saudi-Arabië* (ingezonden 31 oktober 2018).

Antwoord van Minister **Blok** (Buitenlandse Zaken) en Minister **Kaag** (Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking) (ontvangen 10 december 2018).

Vraag 1

Kent u het bericht «Nederlandse export naar Saudi-Arabië grijs gebied»?¹

Antwoord 1

Ja.

Vraag 2

Kunt u bevestigen dat er op dit moment 94 exportcontracten voor «dual use»-goederen aan Saudi-Arabië lopen, voor in totaal 136 miljoen euro, die door de Nederlandse overheid zijn goedgekeurd? Zo nee, wat zijn dan de feiten?

Antwoord 2

De Nederlandse overheid is transparant over de afgegeven vergunningen voor zowel dual-use goederen als militaire goederen. Kerngegevens van elke afgegeven vergunning, waaronder vervaldatum en vergunde waarde, worden gepubliceerd op de website van de rijksoverheid.

Op 1 november 2018 was het aantal geldige vergunningen met als eindbestemming Saoedi-Arabië 88, met een totaal vergunde waarde van 133 miljoen euro.

Vraag 3

Kunt u aangeven wat voor producten dit betreft en hoe uitgesloten is dat deze goederen ingezet (kunnen) worden in de oorlog in Jemen of voor interne repressie?

¹ Nederlandse export naar Saudi-Arabië grijs gebied, <https://nos.nl/artikel/2257064-nederlandse-export-naar-saudi-arabie-grijs-gebied.html>, 30 oktober 2018.

Antwoord 3

In de kolom «Omschrijving goederen» van bovengenoemde publiek toegankelijke overzichten staat aangegeven om welke goederen het gaat. Het betreft vooral afsluiters, warmtewisselaars en apparatuur voor informatiebeveiliging. In alle gevallen gaat het om civiel eindgebruik (olie-industrie, informatiebeveiliging, e.d.) in Saoedi-Arabië. Bij elke vergunningaanvraag wordt een risicobeoordeling gemaakt op basis van de combinatie exporteur, aard van de goederen, eindgebruiker, opgegeven eindgebruik, land van eindbestemming.

Wanneer er een risico bestaat dat de goederen worden gebruikt voor de oorlog in Jemen of voor interne repressie in Saoedi-Arabië wordt de vergunning niet verleend. Waar nodig worden extra mitigerende maatregelen getroffen, zoals aanvullende voorwaarden op de exportvergunning.

Vraag 4

Zijn u, naast communicatieapparatuur voor Saudische tanks, nog andere voorbeelden bekend van export van niet-vergunningplichtig materieel dat voor militaire doeleinden of interne repressie ingezet kan worden? Zo ja, welke betreft dit?²

Antwoord 4

Het ministerie beschikt, behoudens de door u genoemde communicatieapparatuur, niet over gegevens van niet-vergunningplichtige goederen die verwerkt worden in vergunningplichtige militaire goederen. Het is echter goed voorstelbaar dat er meerdere van dit soort goederen bestaan. Wanneer een fabrikant bijvoorbeeld gebruik maakt van civiele bouten en moeren voor een militair goed, vallen die bouten en moeren niet onder de vergunningplicht.

Vraag 5

Klopt het dat er geen wapens meer van Nederland naar Saudi-Arabië worden geëxporteerd? Zo nee, waarom niet?

Antwoord 5

Zoals vermeld in de Kamerbrief van 13 januari 2016 was het Nederlandse wapenexportbeleid ten aanzien van Saoedi-Arabië reeds zeer restrictief.³ Naar aanleiding van het meest recente rapport van de Group of Eminent Experts, heeft het Kabinet besloten het wapenexportbeleid verder aan te scherpen, zoals aangegeven door Minister Kaag tijdens de begrotingsbehandeling op 29 november jl. De «*presumption of denial*» die al gold voor leveranties aan de luchtmacht en de grondtroepen van Saoedi-Arabië, geldt nu ook voor de marine. Dat betekent dat er geen militaire goederen worden geëxporteerd naar Saoedi-Arabië, tenzij onomstotelijk vaststaat dat ze niet worden ingezet in de strijd in Jemen.

Dit betekent niet dat geen enkele aanvraag voor export van militaire goederen meer wordt goedgekeurd. In 2017 zijn geen aanvragen goedgekeurd, maar in 2018 een viertal voor de civiele industrie. Zie hiervoor ook bovengenoemde publiek toegankelijke vergunningoverzichten.

Vraag 6

Kunt u een overzicht geven, op dezelfde wijze als eerder is gedaan,⁴ van de export door Nederland van militair materieel en van afgegeven vergunningen voor de export en doorvoer van militair materieel aan Saudi-Arabië sinds 15 januari 2016?

Antwoord 6

Ja. In de periode van 15 januari 2016 tot 1 november 2018 zijn voor Saoedi-Arabië in totaal 11 vergunningen voor de uitvoer van militaire goederen en dual-use goederen met militair eindgebruik(er) afgegeven. Hierbij is een

² Brief van de regering over uitvoering van de motie over communicatieapparatuur uit Nederland in tanks van Saoedi-Arabië, <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-22054-298.html>, 1 juni 2018.

³ Kamerstuk 22 054, nr. 267, vergaderjaar 2015–2016.

⁴ Aanhangsel Handelingen, vergaderjaar 2015–2016, nr. 1472

militair eindgebruiker gedefinieerd als «strijdkrachten, de binnenlandse veiligheidsdienst of vergelijkbare eenheden».⁵

Van dit aantal betroffen zes vergunningen definitieve uitvoer, twee doorvoer, twee retour-na-reparatie zendingen en één *after-sales*. De totale waarde van de afgegeven vergunningen voor definitieve uitvoer bedraagt € 304.344,- en de totale waarde van doorvoer bedraagt € 3,5 miljoen. Hieronder worden, zoals gevraagd, de afgegeven vergunningen voor definitieve uitvoer en doorvoer nader toegelicht.

Definitieve uitvoer

In het tijdsbestek 15 januari 2016 tot en met 1 november 2018 zijn zes vergunningen voor definitieve uitvoer afgegeven, allen in het jaar 2018:

- In januari is een vergunning t.w.v. € 194,28 afgegeven voor pompkleppen voor de petrochemische industrie. Aangezien de kleppen oorspronkelijk speciaal ontworpen zijn voor een militair schip, vallen ze onder Gemeenschappelijke EU-lijst van militaire goederen en zijn ze vergunningplichtig. In dit geval is sprake van civiel eindgebruik (petrochemische industrie) en inzet in Jemen uitgesloten.
- In mei zijn twee vergunningen afgegeven. De eerste vergunning is afgegeven voor CBRN-pakken en ontsmettingsapparatuur voor de bescherming en ontsmetting van personen tegen biologische of chemische stoffen. De waarde van deze militaire goederen bedroeg € 18.795,-. De eindgebruiker is een wetenschappelijk en educatief centrum waar gewerkt wordt aan ontwikkeling van duurzame energie. De tweede vergunning is afgegeven voor dual-use goederen met een militaire eindgebruiker. Het betreft programmatuur voor informatiebeveiliging bestemd voor de *Saudi Arabia Royal Guards* voor beveiliging van de koninklijke familie. Het risico dat dit bij het conflict in Jemen wordt ingezet is minimaal.
- In juli is een vergunning afgegeven voor de uitvoer van twee communicatiesystemen (militaire goederen) t.w.v. € 3.608,33 voor een civiel bedrijf dat de communicatiesystemen gaat gebruiken om de werking van het product aan derden te demonstren. Het communicatiesysteem kan verbonden worden met een satellietnetwerk en vervolgens kan via die verbinding gecommuniceerd worden. Aangezien het gaat om demonstratiedoeleinden door een civiel bedrijf, is het risico dat dit bij het conflict in Jemen wordt ingezet minimaal.
- In augustus is een vergunning voor dronebestrijdingsapparatuur t.w.v. € 219.850,- afgegeven. Het betreft militaire goederen met civiel eindgebruik. Het eindgebruik van deze apparatuur betreft beveiliging van het terrein van een petrochemisch bedrijf. Het risico dat dit bij het conflict in Jemen wordt ingezet is minimaal.
- In september werd een vergunning afgegeven voor de uitvoer van apparatuur voor het monitoren van het interne ICT-netwerk (dual-use goederen) t.w.v. € 18.068,75 bestemd voor het Ministerie van Defensie. Deze defensie apparatuur is geschikt voor het tegengaan van cyberdreigingen, zoals malware aanvallen. Het risico dat dit bij het conflict in Jemen wordt ingezet is minimaal.

Doorvoer

In het tijdsbestek 15 januari 2016 tot en met 1 november 2018 zijn twee doorvoervergunningen afgegeven:

- In november 2017 is een doorvoervergunning verleend voor de doorvoer van data-encryptieonderdelen (dual-use goederen) t.w.v. € 3.468.308,33 vanuit Singapore naar Saoedi-Arabië. Het betreft onderdelen voor het coderen en beveiligen van een supercomputer, bestemd voor paspoorten grenscontroles en elektronische dienstverlening aan burgers. De eindgebruiker is het Saoedische Ministerie van Binnenlandse Zaken, dat het zal gebruiken voor paspoortcontroles alsook het opzetten van een e-services portal voor alle Saoedische burgers. Het betreft apparatuur voor data-encryptie en geen af luisterapparatuur; het risico dat deze apparatuur gebruikt kan worden voor mensenrechtenschendingen is

⁵ Artikel 6 van gemeenschappelijk standpunt 2008/944/GBVB

daardoor miniem. Daarnaast is het gezien hun aard ook uitgesloten dat deze goederen worden ingezet bij de strijd in Jemen.

- In mei 2018 is een doorvoervergunning afgegeven voor dual-use apparatuur voor informatiebeveiliging vanuit Tsjechië naar Saoedi-Arabië. De apparatuur betreft monitoring software om het interne netwerk te monitoren tegen externe cyberdreigingen. De eindgebruiker was de *General Intelligence Presidency*(GIP), het intelligence agentschap van de Saudische overheid dat zich bezighoudt met het vergaren van inlichtingen in het buitenland en zich niet bezighoudt met het Jemen-dossier. Dit in tegenstelling tot de «*General Intelligence Directorate*» (GID), dat zich vooral met de binnenlandse aangelegenheden en het Jemen-dossier bezighoudt. Aangezien deze apparatuur slechts informatie kan beveiligen en het geen data kan onderscheppen, is het risico dat deze goederen ingezet zouden worden bij mensenrechtenschendingen minimaal.

Retour-na-reparatie

In het tijdsbestek 15 januari tot en met 1 november 2018 zijn twee vergunningen afgegeven voor retour-na-reparatie zendingen.

- In december 2017 is een vergunning verleend voor de retour-na-reparatie van een frequentieregelaar (dual-use) t.w.v. € 12.819,- van een vliegsimulator voor de AB12 helikopter. Dit type helikopter is ongepantserd en bestemd voor transport en zoek- en reddingsoperaties. De eindgebruiker is de Saoedische luchtmacht die de vliegsimulator gebruikt voor training van helikopterpiloten. Inzet in Jemen is hiermee uitgesloten.
- In juli 2018 is een vergunning verleend voor de retour-na-reparatie van hetzelfde goed met dezelfde eindgebruiker, ditmaal met een waarde van € 4.217,-.

After-sales

In het tijdsbestek 15 januari tot en met 1 november 2018 is één vergunning afgegeven voor een after-sales transactie. In augustus 2016 is een vergunning verleend voor de uitvoer van reservedelen voor (militaire) radarsystemen t.w.v. € 21.400,-, via Frankrijk. Deze reservedelen dienen ter onderhoud van de in 2003 geleverde radarsystemen die worden gebruikt op fregatten van de Saoedische marine.